

ПОНЯТТЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Досліджено природу власного капіталу в історичному аспекті, проаналізовано підходи до трактування даної категорії, обґрунтовано значення власного капіталу підприємства

Постановка проблеми. Наявність капіталу є умовою створення та розвитку бізнесу. Підприємство, що відокремлено від інших здійснює господарську діяльність, повинно володіти капіталом. Структура і динаміка власного капіталу є найсуттєвішим показником, що визначає фінансовий стан підприємства. За ринкових умов господарювання, коли господарська діяльність підприємства і його розвиток здійснюються на принципах самофінансування, а через нестачу власних фінансових ресурсів – за рахунок позикових коштів, важливо дати аналітичну оцінку фінансової незалежності підприємства від зовнішніх джерел.

Кожна облікова категорія має власну еволюцію розвитку без будь-якого "класичного підходу". Тобто поява в бухгалтерській термінології тих чи інших понять носить не суб'єктивний, а об'єктивний характер, в основі якого лежить узагальнення багатовікової практики бухгалтерського обліку. Причому особливо чітко це проявилось на прикладі такої фундаментальної категорії, як "власний капітал".

Значне розширення кола користувачів бухгалтерської звітності як в середині країни, так і за її межами, поглиблення інтеграційних процесів у світовій практиці стало передумовою створення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Практика останнього десятиліття показала, що більшість країн при підготовці своїх національних стандартів враховувала міжнародний досвід. Відповідно такі, поняття, як "власний капітал", "дохід", "актив", "пасив" у кожній національній системі бухгалтерського обліку трактуються по-різному, але їх економічний зміст повинен бути однаковим.

Проведений історичний огляд вказує на глибокий генезис і значну широту підходів до трактування капіталу як економічної категорії. Незважаючи на виключну увагу дослідників до цієї ключової категорії, наукова думка ще досі не змогла дати універсальне визначення капіталу, яке б відповідало не тільки теорії, але й практиці. З цього приводу Н. Сенюк – економіст XIX ст. сказав: "Капітал отримав настільки багатоманітні визначення, що можна запитати себе: чи має це слово значення, яке б було прийнятним всіма?". Справедливість такого зауваження зберігає свою актуальність і в наші дні. Все це свідчить про необхідність подальшого дослідження обраної теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання природи власного капіталу в історичному аспекті розглядається в працях таких вчених, як Я.В. Соколов, Ф.Ф. Бутинець, В.А. Маздоров, Є.В. Мних, В.Є. Швець, І.І. Яремко, А.А. Чухно, М.І. Туган-Барановський, А. Маршал, І.Ф. Шерр та інших. Дослідження Я.В. Соколова, Ф.Ф. Бутиця, В.А. Маздорува в основному присвячені історії бухгалтерського обліку в цілому, на кожному етапі розвитку якого згадується про власний капітал, зокрема в працях Є.В. Мниха, В.Є. Швеця, І.І. Яремка розглядаються питання розвитку обліку в Галичині. Публікація А.А. Чухна, праці М.І. Туган-Барановського і А. Маршала присвячені визначенню капіталу як політекономічної категорії, в той час як в публікаціях В.Д. Новодворського і А.Н. Хорина увага зосереджена лише на окремих питаннях розвитку теорії власного капіталу. Але, незважаючи на широкий розгляд цього питання в політичній та економічній літературі, серед економістів немає єдиної думки щодо природи поняття "власний капітал".

Метою дослідження є обґрунтування сутності поняття "власний капітал". Враховуючи визначальну роль цього поняття в системі бухгалтерського обліку, спробуємо дослідити сутність власного капіталу в історичному аспекті та виникнення поняття "капітал". Проаналізуємо різні думки економістів і теоретиків обліку щодо даної категорії, і, як висновок, в узагальненому вигляді обґрунтуємо природу власного капіталу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Умови, необхідні для ведення господарської діяльності, були сформульовані ще Лукою Пачолі, але і сьогодні не втратили свого значення і є актуальними. Так, однією з таких умов є наявність капіталу як невід'ємна умова функціонування підприємств та підґрунтя їх створення.

Категорія "капітал" для економістів залишається неоднозначною та суперечливою. Розкриттям економічної сутності капіталу займалися представники різних економічних шкіл та напрямів, намагаючись знайти закони походження та розподілу суспільного багатства. Теорія капіталу займає визначальне місце в розвитку економічних вчень. Наукове пізнання капіталу невіддільне від історичної еволюції суспільства, представники кожної наукової теорії виділяють нові факти дійсності, що відповідно зумовлює зміну поглядів на поняття "капітал" [16, с. 91].

Вивчаючи економічну сутність власного капіталу, слід звернути увагу насамперед на те, що етимологія слова "капітал" нічого не роз'яснює. Термін "капітал" уперше з'являється в XII і XIII ст. і означає "засоби, склади товарів, сума грошей, гроші, позичені під процент". У своїй проповіді св. Бернандіно із Сієн (1386-1444) говорив, що існує "породжуюча причина багатства, яку ми всі зємо капітал" [1, с. 34]. Поступово термін починає вживатися в більш вузькому значенні: грошове багатство виробника або купця. У XVII ст. цей термін у своєму вузькому значенні став загальноприйнятним.

Категорію "капітал" політекономія розглядає і у тісному зв'язку з грошовими коштами, що в середньовічній Західній Європі виступали не тільки як загальний еквівалент, а і як найбільш абстрактна форма суспільного багатства та абсолютний ліквідний засіб. Саме ці характеристики сприяли перетворенню грошей у капітал. Як зазначає К.Т. Кривенко: "Гроші стають капіталом лише тоді, коли їх пускають в обіг для наживи, тобто для одержання грошової суми більшої ніж: первісно вкладена" [15, с. 64].

Капітал виникає тільки там, де підприємець, будучи власником засобів виробництва та грошових ресурсів, знаходить на ринку вільного робітника в ролі продавця робочої сили, наймає його і здійснює процес виробництва товарів з метою одержання більшої вартості, що виступає у формі прибутку.

У вітчизняній навчальній літературі капітал визначають так: "...це авансована вартість, що в процесі свого руху приносить більшу вартість, тобто самозростає" [12, с. 291].

Умовами, за яких функціонує категорія капітал, є:

- 1) високорозвинуті товарне виробництво, обіг і ринок;
- 2) наявність такої мотивації діяльності виробника, як особисте збагачення за рахунок одержання прибутку;
- 3) зосередження в частини господарюючих суб'єктів значної кількості засобів виробництва і грошових ресурсів;
- 4) наявність юридично вільних людей, які позбавлені засобів виробництва і життєвих благ, що змушує їх найматися.

Отже, капітал – це категорія, що виражає не стільки технічні чи організаційні, скільки соціально-економічні відносини.

Капітал – це авансовані підприємцями у виробництво товарів засоби виробництва, грошові ресурси і засоби на оплату найманої праці, які в процесі своєї продуктивної взаємодії забезпечують зростання вартості та збагачення підприємців [15, с. 68].

Багато дослідників вважають, що капітал – це сукупність засобів виробництва, які приносять дохід їх власнику. "Капітал, – пише видатний американський економіст П. Самуельсон, – цей термін часто застосовують до товарів виробничого призначення...", які "...перебувають у приватній власності, а вироблюваний ними дохід належить їх власникам" [17, с. 64]

Значного поширення набув погляд на капітал як на один з факторів виробництва, що поряд з працею, землею і підприємницькою діяльністю приносить дохід. Основоположником такого підходу можна вважати французького економіста Ж.Б. Сея [15., с. 68].

Основні підходи до теоретичного осмислення сутності капіталу можна узагальнити в історичній ретроспективі, визначивши основні позиції провідних вчених-економістів щодо цієї категорії (табл. 1).

Таблиця 1. Систематизація поглядів на поняття "капітал" у ретроспективі економічних відносин

Економічна школа	Представник	Визначення капіталу
Античність	Аристотель (384-322 рр. до н.е.)	Джерело накопичення багатства
Меркантилісти	Т. Ман (1571-1641)	Абсолютна форма багатства
Фізіократи	Ф. Кене (1694-1774)	Сума грошей, авансована у виробництво
Класична економічна школа	У. Петі(1623-1687)	Грошова вартість
	А. Сміт (1723-1790), Д. Рікардо(1772-1823)	Капітал як накопичений запас (частина багатства), необхідний для подальшого виробництва, від якого розраховують отримати прибуток
	Ж.Б. Сей (1767-1832)	Фактор, що створює вартість
	Н.Г. Чернишевський (1828-1889)	Матеріальні цінності, спрямовані на виробництво
Марксизм	К. Маркс (1818-1883)	Капітал – це самозростаюча вартість у власності роботодавця; це сутність, що проявляється в русі, у взаємодії уречевлених засобів виробництва з живою працею
Новітня школа	І. Шумпетер (кінець XIX-поч. XX ст.)	Визначав капітал як "фонд купівельної сили", за рахунок якого придбаються засоби виробництва для застосування з метою якісного розвитку суспільства
Австрійська школа	Е. Бем-Баверк (1851-1919)	Засоби існування, що авансуються робочим
	К. Менгер (1840-1921)	Економічні блага, що спрямовані на майбутнє, беруть участь у виробництві і є джерелом доходу
Неокласична школа	А. Маршал (1842-1924)	Призначений для торгівельно-промислових цілей і є фактором виробництва. Розглядав капітал на макро- (капіталом є вся сукупність засобів виробництва, забезпечена ресурсами праці та землі) та мікрорівнях (капітал – це частина багатства власника, яка може бути ним використана для отримання доходу)
	П. Самуельсон (1915)	Ресурс довготривалого користування, створений з метою виробництва
	І. Фішер (кінець XIX-XX ст.)	Капітал як запас багатства у певний час, як здатність багатства і власності приносити їх власнику постійний дохід у вигляді "потоків послуг"
Кембриджська школа	Дж. Робінсон (1903-1983)	Гроші, універсальний товар ділового світу
Сучасні економісти	А.М. Румянцев	Відносини експлуатації
	А.С. Булатов, К.А. Раїцький	Блага, що використовуються як ресурс у подальшому виробництві
	А.В. Парамонов	Засоби виробництва, що приносять додану вартість
	П. Бурд'є	Ресурс, що конвертується у гроші та інституалізується у формі прав власності
	І.О. Бланк	Накопичений запас економічних благ у грошовій та товарній формі, що беруть участь у економічному процесі як інвестиційний ресурс та фактор виробництва

Систематизація поглядів на поняття "капітал" в залежності від етапу розвитку економічної думки, дозволяє прослідкувати еволюцію даної економічної категорії та визначити причини появи нових характеристик капіталу.

Проаналізувавши представлені положення, можна дійти висновку, що майже усі мислителі в економіці визначають капітал як певне реальне наявне майно, здатне створювати нові товари й приносити дохід його власнику. Виключенням є позиція К. Маркса [11], який провівши глибоке та всеосяжне дослідження капіталу та взаємопов'язаних елементів, відкидав таке розуміння капіталу, як сукупність речей (засобів виробництва) і доводив, що капітал – це не річ, а визначені суспільні виробничі відносини, які втілені в речі і надають їй

специфічного суспільного характеру. З цієї позиції він розглядає капітал як соціально-економічну категорію. Вчений ніби "зазирнув" всередину цього поняття, виділивши в ньому постійну та змінну частини, уречевлені та живі елементи, його технічну й органічну структуру, протиріччя.

Капітал – це одна з найбільш проблемних категорій, дослідження якої економісти проводили на основі існуючих господарських відносин, чим і пояснюються різноманітність поглядів на сутність капіталу. В ході історичного розвитку економічної науки сформувалися різні підходи до визначення сутності капіталу, які можна об'єднати в декілька груп (табл. 2).

Таблиця 2. Підходи до визначення сутності капіталу за Базилевичем В.Д.*

Назва підходу	Характеристика
Предметно-функціональний	Нагромаджена праця, призначена для подальшого виробництва або продажу з метою одержання доходу. Аналіз капіталу як фактора виробництва, що впливає на результати підприємницької діяльності і приносить дохід власнику
Соціально-економічний	Економічна категорія – специфічні суспільні відносини, що виникають за певних історичних умов. Прагнення охарактеризувати суспільно-економічну сутність капіталу в органічному взаємозв'язку з економічними відносинами
Грошовий	Фінансовий ресурс, що приносить дохід власнику у вигляді процента
Часова концепція	Заснована на порівнянні корисності благ та виведенні доходу з певних властивостей останнього. Згідно з цим підходом цінність теперішніх благ (за незмінності їхніх умов) завжди перевищує цінність таких самих благ у майбутньому. Відтак дохід на капітал має місце за умови обміну товарів поточного і майбутнього споживання
Тракування капіталу як певного вкладання	Забезпечує дохід власнику незалежно від сфери застосування чи характеру діяльності

* Розроблено на основі [6, с. 290-292]

Усі розглянуті підходи загалом можна охарактеризувати як поліекономічні. З погляду ж підприємця капітал є сумою вартісної оцінки майна і коштів, які він може використати для здійснення господарської діяльності та одержання прибутку.

При розкритті сутності поняття капітал, перш за все, необхідно приділити увагу тому, що він повинен розглядатись як сукупність засобів виробництва, представлених у грошовій оцінці, які при прикладанні до них праці та підприємницької ініціативи можуть приносити

додаткову вартість, тобто капітал є вартістю, що має здатність до відшкодування авансованої, інвестованої суми та самозростання за наявності благополучних умов для цього процесу. Капітал також необхідно розглядати як майно, що переносить свою вартість на продукт праці та приносить дохід в процесі виробництва [9, с. 151].

Так, на думку І.А. Бланка [3, с. 126] капітал – загальна вартість засобів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, авансованих у формування активів підприємства.

Боголепов С.І. [4, с. 17] зазначає, що під капіталом слід розуміти так звану частину пасиву, яка показує, яка сума цінностей, що знаходяться в розпорядженні підприємства, належить самому господарю підприємства (державі, кооперативу, акціонерному товариству або приватній особі).

Зовсім інше тлумачення даної категорії надає П.І. Багрий [7, с. 220]: “Капітал (від лат. capitals – головний) – економічна категорія, що виражає суспільно-виробничі відносини капіталістичного способу виробництва; вартість, яка внаслідок експлуатації робочої сили найманих робітників приносить додаткову вартість, самозростає”.

Як бачимо автори по-різному визначають поняття “капітал”, тому дослідження потребує вивчення підходів до його трактування на сучасному етапі розвитку науки. Для більш детального та всебічного аналізу тлумачень поняття “капітал” нами було згруповано підходи різних авторів до визначення даної категорії (табл. 3).

Таблиця 3. Аналіз дефініцій “капітал” у літературних джерелах

№ з/п	Визначення капіталу	Група авторів	Кількість джерел	Питома вага, %
1.	Майно, здатне приносити дохід	Бернар І., Борисов А.Б., Відеман К.І., Сичов Н.Г.	4	7,3
2.	Вартість, що створює додаткову вартість	Азріліян А.Н., Бутинець Ф.Ф., Багрий П.І., Волков М.І., Саблук П.Т., Кісельов А.П., Ожегов С.І., Науменко В.І., Сліпушко О., Абаренков В.П., Вороновська О.В.	11	20,0
3.	Чиста вартість активів (активи за мінусом суми боргових зобов'язань)	Бойко В.М., Азріліян А.Н., Бутинець Ф.Ф., Вороновська О.В., Загородній А.Г., Сігел Дж., Сліпушко О., Саблук П.Т.	8	14,5
4.	Фактор виробництва	Азріліян А.Н., Бутинець Ф.Ф., Уолл Н.	3	5,5
5.	Засоби (ресурси) виробництва	Брунер В.А., Борисов А.Б., Вейцман Р.Я., Вороновська О.В., Саблук П.Т., Сичов Н.Г., Бутинець Ф.Ф., Загородній А.Г., Сліпушко О., Уолл Н., Бланк І.А., Боголепов С.І., Гуляев А., Ліхачев В.І., Людоговський А., Пантелеев В.П.	16	29,0
6.	Капітальні вкладення (інвестиції)	Азріліян А.Н., Борисов А.Б., Бічік С.В.	3	5,5
7.	Початкова сума коштів для здійснення підприємницької діяльності	Бутинець Ф.Ф., Загородній А.Г., Сліпушко О., Палатніков І.Ф., Пантелеев В.П.	5	9,1
8.	Вартісне вираження активів	Галяпіна Л.В., Голощанов Н.А., Пантелеев В.П.	3	5,5
9.	Доля власників у засобах підприємства	Сігел Дж.	1	1,8
10.	Категорія, що виражає відносини способу виробництва	Черенок М.Ф.	1	1,8
Всього		Х	55	100,0

Проаналізувавши дані табл. 3, можемо стверджувати, що серед авторів немає єдиної точки зору щодо визначення поняття “капітал”. Капітал може розглядатись і як сукупність ресурсів, що виражають вартість активів, і як самозростаючу вартість, і як зобов'язання перед власниками. Встановлено, що найбільша кількість авторів (29,0 %) схильються до визначення поняття капіталу як сукупності засобів або ресурсів, що авансуються в підприємство з метою використання у процесі виробництва та створення товарів та послуг.

Велика увага (20,0 %) приділена також трактуванню капіталу як самозростаючої вартості, яка шляхом експлуатації найманих працівників створює додаткову вартість. Дана група авторів визначає капітал з економічної точки зору. Ряд авторів (14,5 %) стверджують,

що капітал – це чиста вартість активів, тобто активи підприємства за мінусом суми боргових зобов'язань. Тобто трактує капітал з бухгалтерської точки зору.

Деякі автори (9,1%) під капіталом розуміють початкову суму коштів, призначених для здійснення підприємницької діяльності. Дане визначення більше схоже на трактування статутного капіталу.

Вважаємо, що на сучасному етапі поняття капітал увірвало в себе всі ознаки, що формувалися в процесі розвитку таких наук, як економіка, бухгалтерський облік, фінанси, статистика, контроль та ін. Сукупність поглядів дає можливість стверджувати, що кожен з них є справедливим в певній сфері життя, а тому поняття “капітал” слід розглядати в різних площинах (рис. 1).

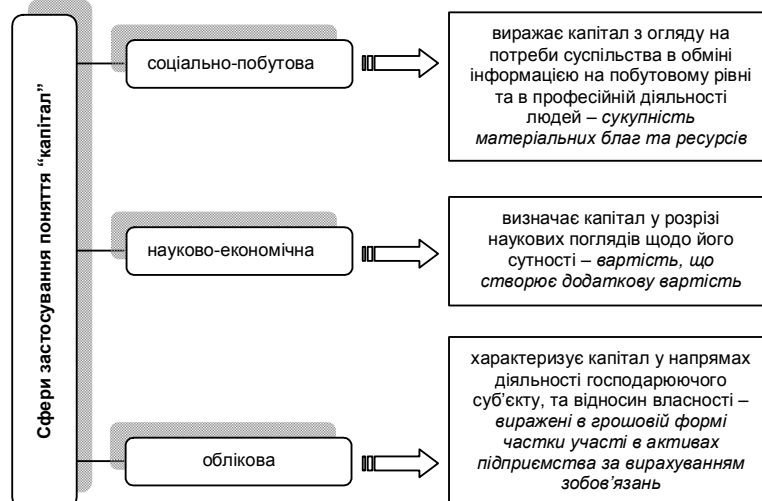

Рис. 1. Сфери застосування поняття “капітал”

В цілому в історії бухгалтерського обліку можна виділити кілька періодів, кожен з яких вплинув на процес з'ясування сутності поняття "власний капітал", історія якого бере початок із стародавнього світу. На кожному новому етапі розвитку визначення власного капіталу доповнювалось невідомими раніше деталями. Більше того, на окремих етапах розвитку людської думки дана категорія отримувала принципово інше, не схоже на попереднє визначення.

Таким чином, традиційна теорія бухгалтерського обліку розглядає капітал підприємства скоріше як пасив, а не актив, що засвідчує навіть балансове рівняння, яке ще називають обліковою моделлю: $A = K + Z$. Величина власного капіталу визначається як різниця між активами та зобов'язаннями.

Аналізуючи дефініції терміну "власний капітал", наведені в різних літературних джерелах можна зробити висновок, що думки вчених і практиків розділилися (табл. 4).

Таблиця 4. Аналіз дефініцій поняття "власний капітал"

№ з/п	Визначення капіталу	Група авторів	Кількість джерел	Питома вага, %
1	2	3	4	5
1.	Загальна вартість засобів підприємства, що належать йому на правах власності та використовуються для одержання прибутку	Бланк І.А., Бутинець Ф.Ф., Загородній А.Г., Олійник О.В., Чебанова Н.В., Стоун Д., Кірейцев Г.Г.	7	22,6
2.	Частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань	Азріліян А.Н., Борисов А.Б., Ван Глен А., Бутинець Ф.Ф., Хом'як Р.Л., Кутер М.І., Пархоменко В.М., Пушкар М.С., Соловійова О.В., Хендріксен Е.С., Скірпан О.П., Бернштейн Л.А.	12	38,7
3.	Капітал, вкладений власниками (засновниками) підприємства (акціонерний капітал)	Сопко В.В., Голов С.Ф., Мочерний С.В., Райзберг Б.А., Шатило Н.В., Міддлтон Д., Чедвик Л.	8	25,8
4.	Джерело утворення майна, основне джерело фінансування	Безруких П.С., Кондраков Н.П., Краснова Л.П., Савицька Г.В.	4	12,9
Всього		X	31	100

Результати дослідження природи власного капіталу різними авторами дають змогу розмежувати економічне і облікове значення цього терміну, оскільки в політичній економії капітал є фактором виробництва, інколи ототожнений із засобами виробництва, а з бухгалтерської точки зору, капітал є різницею між активами підприємства і його зобов'язаннями.

Найпоширенішим тлумаченням власного капіталу (38,7 %) є його визначення як частини в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Даного підходу дотримуються 12 авторів із 31 проаналізованого нами літературного джерела.

Тракування власного капіталу як суми вкладеного капіталу засновниками (25,8 %) (власниками), більше відноситься до визначення статутного капіталу, під яким розуміють сукупність внесків (часток, акцій) за номінальною вартістю) засновників (учасників) в майно при створенні підприємства для забезпечення його статутної діяльності.

В міжнародній практиці ведення бухгалтерського обліку власний капітал розглядається як капітал, вкладений акціонерами компанії, і включає два джерела: 1) вкладений капітал – інвестиції акціонерів компанії; 2) накопичений нерозподілений прибуток, який реінвестований в бізнес.

Неординарне тлумачення власного капіталу, як основного і оборотного капіталу підприємства, надано

авторами П.С. Безруких та В.Б. Івашкевич [5], що цілком суперечить сутності поняття "власний капітал", адже основний та оборотний капітал підприємства складається не лише з власних активів підприємства, а і запозичених.

Автори Л.П. Краснова, Н.Т. Шалашова, Н.М. Ярцова [10] під власним капіталом розуміють джерело утворення майна організації, що на нашу думку є неправомірним, так як джерелом утворення майна можуть бути як власні кошти так і позикові.

Загородній А.Г. і Партин Г.О. [8, с. 61] під власним капіталом розуміють сукупність економічних відносин, що дозволяють включити в господарський оборот фінансові ресурси, які належать або власникам, або самому господарюючому суб'єкту.

Вдалиий зміст власного капіталу формулює перша група економістів, визначаючи його як загальну вартість засобів підприємства, що належать йому на правах власності та використовуються для одержання прибутку. Вважаємо, що дане визначення в найбільшій мірі розкриває сутність та призначення власного капіталу.

Бетте Й. [2] зазначає, що власний капітал, на відміну від залученого, надається в розпорядження підприємства без будь-яких тимчасових обмежень і забезпечує, таким чином, безперервність його господарської діяльності.

Таким чином, на нашу думку, власний капітал необхідно розглядати у трьох значеннях (рис. 2).

Рис. 2. Сутність власного капіталу

Розглядаючи економічну сутність, потрібно відмітити найважливіші характеристики капіталу, які полягають у тому, що він виступає основним чинником виробництва; характеризує фінансові ресурси підприємства, які приносять прибуток; використовується як головне джерело формування добробуту його власників; є головним виміром ринкової вартості підприємства. Його динаміка є важливим показником ефективності господарської діяльності [14].

Юридичне значення капіталу полягає передусім в тому, що його розмір визначає межі мінімальної матеріальної відповідальності, які несе суб'єкт господарювання за своїми зобов'язаннями, а також засвідчує право власності на майно, внесене засновниками для формування статутного капіталу. Права кожного власника на майно підприємства і на участь у його прибутках визначаються часткою і формою інвестованих коштів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження природи власного капіталу вказує на глибокий генезис і значну широту підходів до трактування капіталу як економічної категорії. Незважаючи на виключну увагу дослідників до цієї ключової економічної категорії, наукова думка ще досі не змогла дати універсальне визначення капіталу, яке б відповідало не тільки теорії, але й практиці.

У бухгалтерському законодавстві також немає чіткого і єдиного визначення капіталу, тільки у П(С)БО 1 "Вимоги до фінансової звітності" [13] надається визначення власному капіталу як частини в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

З позиції бухгалтерського обліку капітал – економічні відносини даної господарської одиниці з засновником (засновниками) з приводу виділених у її власність із його особистих засобів. Величина цих відносин визначається вартістю переданого майна, склад якого повинен бути відображений за якістю та кількістю.

Різноманітність поглядів вітчизняних та зарубіжних економістів свідчить про неоднозначність та багатоаспектність поняття "власний капітал", що зумовлено його різноспрямованими функціями, які визначаються наявністю чотирьох суб'єктів економічних відносин, що мають різні інтереси у власному капіталі. Цими суб'єктами є власники, підприємство, кредитори та держава. Відповідно до інтересів власників капітал відображає обсяг їх прав. Для підприємства він виступає джерелом розширеного відтворення, а для кредиторів – критерієм оцінки надійності та гарантом виконання підприємством своїх зобов'язань. Державний інтерес полягає у зміцненні стабільності підприємства та його розвитку в інтересах всього суспільства.

Список використаної літератури:

1. Бергер П.Л. Капіталістична революція: п'ятдесят пропозицій / П.Л. Бергер. – К., 1995. Політична економія: навч. посібник / К.Т. Кривенко, В.С. Савчук, О.О. Беляєв та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. К.Т. Кривенка. – [2-ге вид., без змін.]. – К.: КНЕУ, 2008. – 512 с. 2. Бетге Й. Балансоведение: пер. с нем. / Й. Бетге; научный редактор В.Д. Новодворский: вступление А.С. Бакаева; прим. В.А. Верховя. – М.: Бухгалтерский учет, 2000. – 454 с. 3. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К.: "Ника-Центр", 1998. – 480 с. 4. Боголепов С.И. Двойная бухгалтерия / С.И. Боголепов. – М.: Книгосоюз, 1926. – 106 с.

5. Бухгалтерский учет: учебник / П.С. Безруких, В.Б. Ивашкевич, Н.Г. Кондраков и др.; под ред. П.С. Безруких. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Бухгалтерский учет, 1999. – 624 с. 6. Економічна теорія: Політекономія: підручник / [за ред. В.Д. Базилевича]. – [7-ме вид.]. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с. 7. Економічний словник / За ред. П.І. Багрія, С.І. Дрогунцова. – К., 1973. – 621 с., Бухгалтерский учет: учебник / П.С. Безруких, В.Б. Ивашкевич, Н.Г. Кондраков и др.; под ред. П.С. Безруких. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Бухгалтерский учет, 1999. – 624 с. 8. Загородній А.Г. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики: навч. посіб. / А.Г. Загородній, Г.О. Партин. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2003. – 327 с. 9. Кивачук В.С. Современное состояние теоретической базы управления кругооборотом капитала предприятия / В.С. Кивачук, И.В. Приймачук // Теоретические основы управления субъектами хозяйствования в условиях глобализации экономики: монография; под общ. ред. В.С. Кивачука. – Брест. Изд-во БрГТУ, 2009. – С. 148-172. 10. Краснова Л.П., Шалашова Н.Т., Ярцова Н.М. Бухгалтерский учет: Учебник. – М.: Юриста, 2001. – 550 с. 11. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Том I. – Ленинград, 1950. – 794 с. 12. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: [підручник для студентів економічних спеціальностей вищих закладів освіти] / Г.Н. Клишко, В.П. Несторенко, Л.О. Каніщенко, А.А. Чухно. – К.: Вища школа, 1999. – 743 с. 13. П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджене наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua. 14. Партин Г.О. Бухгалтерський облік: Основи теорії і практики. – К.: Лібра, 2000. – 458 с. 15. Політична економія: навч. посібник / К.Т. Кривенко, В.С. Савчук, О.О. Беляєв та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. К.Т. Кривенка. – [2-ге вид., без змін.]. – К.: КНЕУ, 2008. – 512 с. 16. Пономаренко Є.Б. Розвиток поняття капіталу: сутність і складові / Є.Б. Пономаренко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2006. – № 3 (37). – С. 91-96. 17. Самуэльсон П. Экономика: пер. с англ. / П. Самуэльсон. – М.: Прогресе, 1964.

ВАРИЧЕВА Р.В. – здобувач Житомирського державного технологічного університету